

Kadın Cinayetleri ve Madunluk: *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* Eseri Üzerine Bir İnceleme

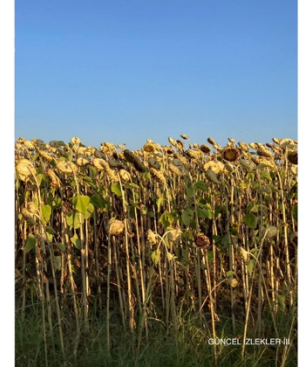
Dilek Keleş

Feminist Tahayyül, 6(2): 219-251.
(Araştırma Makalesi)

<https://doi.org/10.57193/FeminTa.2025.219>

ISSN 2774-6111

feministtahayyül
Cilt 6(2) - Ağışustos 2025

GÜNCEL ZİLEKLERİN

Kadın Cinayetleri ve Madunluk: *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* Eseri Üzerine Bir İnceleme

Dilek Keleş¹

Öz

Türkiye'nin toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayalı yaygın bir sorunu kadın cinayetleridir ve kadın cinayetleri, kadının madun konumunun hem bir nedeni hem de sonucudur. Gayatri Chakravorty Spivak'a atıfla madun ise toplumsal cinsiyete dayalı olarak ataerkil sistem içinde sessiz kılınan, kendine ait bir dili olmayan kadınları ifade etmektedir. Bu çalışma, kadın cinayetlerinin dile getirilme biçimini kadın madunluğu ve dil ilişkisine odaklanarak ele almaktadır. Yaşamdan kesitler sunan ve kitlelere ulaşma gücüyle insanları etkileyen edebiyat alanından, Hatice Meryem'in "Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?" isimli eseri veri olarak alınmış ve eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda, kadın cinayetlerini konu alan bu eserdeki hikâyelerin, katillere hitap eden bir dille ve onların sözde bahanelerini sıralamalarına olanak veren dilsel stratejilerin kullanılması yoluyla anlatıldığı; bu çerçevede kadınların madun konumunu yeniden üreten bir söylemin hikâyelerde yer aldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadın cinayeti, Madun, Toplumsal cinsiyet, Dil, Eleştirel söylem analizi.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

dk.keles@gmail.com.tr

ORCID: 0000-0003-1477-9951

Makale geliş tarihi: 15.03.2025

Makale kabul tarihi: 31.07.2025

Subalternity in Femicides: An Analysis of *Where to Begin Killing a Woman?*

Abstract

A widespread issue in Turkey based on gender discrimination is femicide, and femicide is both a reason and a result of women's subordinate position. According to Gayatri Chakravorty Spivak, the subaltern refers to women who are rendered silent within the patriarchal system and who don't have a language of their own. From this point of view, this study focuses on the relationship between the subaltern status of women and language in the context of femicides, based on the research question: "What is the impact of the way femicides are expressed on the subaltern position of women?". For this purpose, Hatice Meryem's book "Where to Begin Killing a Woman?" was selected as data from the literature, as it depicts aspects of human life and has the power to influence the masses. The stories in the book were analyzed using the critical discourse analysis method. As a result of the study, it was determined that the stories in this book which are about femicides, are expressed in a language that addresses the murderers and by using linguistic strategies that allow them to list their so-called excuses. In this context it was seen that a discourse that reproduces the subaltern position of women is present in the stories.

Keywords: Femicide, Subaltern, Gender, Language, Critical discourse analysis.

Giriş

Kadın cinayetleri, zaman zaman ana akım siyasetin gündeminde yer alan, üzerine sosyal politikalar geliştirilen ya da geliştirilmeye çalışılan, bazen de kurumsal düzeylerde görmezden gelinen toplumsal cinsiyet temelli ve çözilemeyen bir sorundur. Kadınların sadece kadın oldukları için erkekler tarafından öldürülmesini ifade eden kadın cinayeti, kadına yönelik şiddetin² en aşırı biçimi ve kadının toplumsal olarak madun konumunun bir sonucudur.

Madun ise Antonio Gramsci'nin literatüre kazandırdığı anlamıyla her türlü toplumsal ikilikte alt konumu işgal edenler için kullanılmaktadır. Bu çerçevede belirli bir hâkimiyet ilişkisi içinde yer alan işçi, köylü, kadın, eşcinsel ya da yoksul herhangi biri madun olabilmektedir. Bununla birlikte “tüm insanlık tarihi boyunca, en temel ve en geniş madun kitlesini oluşturanlar kadınlardır” (Somay, 2017: 157) ve kadının madun konumu, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarını temel alan kültürel bir inşa ile; yani toplumsal cinsiyet ilişkileri ile oluşur. Bu çerçevede Gayatri Chakravorty Spivak'ın, madun terimini toplumsal cinsiyetle ilişkilendirerek terime özel bir katkıda bulunduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Spivak (2020) [1988] *Madun Konuşabilir mi?* isimli çalışmasında kendine ait bir dili olmadığı için madunun sesinin duyulmadığını söyler. Çünkü madunun konuştuğu dil, toplumsal yaşama egemen olan erkeğin dilidir. Çerçevesini erkeklerin şekillendirdiği bir dil içinden kendini ifade etmeye çalışan kadınlar da aslında kendi dillerini konuşmuş olmadıkları için madun bir grup olarak ortaya çıkmaktadır.

Kadınların kendilerini ifade etme alanlarının erkekler tarafından sınırlandırılması, denetlenmesi, hatta zaman zaman engellenmesi, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkların

² Kadına yönelik şiddet, 20 Mart 2021 tarihinde Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Türkiye’de yürürlükten kaldırılan Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin (2011) -kamuoyunda bilindiği ismiyle İstanbul Sözleşmesi’nin- 3. maddesinde şu şekilde yer bulmuştur: “‘Kadına karşı şiddetten’, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.”

derinleşmesine ve kadınların toplumsal yaşamdaki ikincil konumunun pekişmesine neden olmaktadır. Malzemesi dil olan edebiyat alanı da erkek egemen bir özellik göstermektedir. Kadınların eril bir edebi söylemin içinde yer alması ve anlatıcı olarak da bu yapı içinde kalmaları, karakterlerini eril bir dille konuşturmalarıyla sonuçlanmaktadır. Eril söylem, sadece karakterlerin ifade edilme biçimlerinde değil; o hikâyeyi kuran yazarın anlatım dilinde de kendini gösterdiği için (Çayırıcıoğlu, 2022) edebi hikâyelerde farklı kadınlık hallerinin temsili pek mümkün olmamaktadır. Oysa edebiyat, kültürün bir parçası olarak çeşitlilik gösteren insan hikâyelerinden, gündelik yaşamdan, toplumsal sorunlardan kesitler sunan/sunması beklenen bir alandır. Bu alanda, yazar da basit bir aktarıcı değil; “yaşadıklarını yansıtmayı bilen insan” (Binyazar, 2019: 46) olarak konumlanır. Fakat doğrudan doğruya insana bağlı olan dilin, insan bilinci dışında bir varlık ya da kullanım alanı bulamadığını ifade etmek gerekir (Sazyek, 2013). Bilinç de içinde bulunulan çevreden etkilenen ve onu yansıtan bir yapıdır. Kişi, dili her kullandığında, yerel, kurumsal ve sosyo-kültürel bağlamlarda yerleşik olan dilsel kaynaklardan anlamlı gördüğü seçimler yapar ve toplumsal cinsiyet ilişkileri de bu süreçte dilsel pratik aracılığıyla inşa edilir. Çünkü belirli bir topluluk için çeşitli anlamlarla donatılmış temsil dizilerine sahip kültürel bir öge olan dil “yalnızca toplumsal gerçekliği yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda tüm konuşmacıların, dinleyicilerin, yazarların ve okuyucuların da dahil olduğu, devam eden bir müzakere, değişiklik ve yeniden ifade süreci olarak gerçekliği kurar” (Litosseliti, 2006: 10). Burada dilin ideolojik bir araç olarak toplumsal güç dağılımının üretilmesinde, sürdürülmesinde ve yeniden şekillenmesindeki rolüne vurgu yapmak gerekir. Bu, toplumsal cinsiyete dayalı ikili bir karşıtlığın ortaya çıkmasında ve bu karşıtlığın kadınların dezavantajına dönüşmesinde ve sürdürülmesinde dil kullanımının önemli bir rolü olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle erkek egemen bir alanda, kadınların kendi dillerini yaratmalarının olanaklarını aramaları ve kendi hikâyelerini yeni ve cinsiyetçi olmayan bir dille yazabilmeleri, erkekten bağımsız olarak kendi gündemlerini oluşturabilmelerinin ve kendilerini ilgilendirilen sorunların çözümünde yeni bakış açıları geliştirebilmelerinin önünü açacaktır. Buradan hareketle bu çalışma, “Kadın cinayetlerinin dile getirilme biçiminin kadının madun konumuna etkisi nedir?” araştırma sorusundan hareketle dil kullanımının kadın madunluğu ile ilişkisine odaklanmaktadır.

Bu çalışmada Hatice Meryem'in *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* isimli eseri, Spivak'ın "madun" kavramı ile analiz edilmektedir. Kadın cinayetlerini Spivak'ın madun kavramına ve edebi eserlere odaklanarak açıklayan çalışmalar özellikle İngilizce literatürde bulunmaktadır. Fakat Türkçe literatürdeki çalışmalar, kadın dışında bütün madunları konu edinerek sorunları çoğunlukla postkolonyal teori içinden tartışmaktadır. Örneğin Bekir (2022) "Öteki' Kavramının Felsefi Temelleri ve Madunun Konuşması Olarak Muhsin Hamid'in 'Gönülsüz Köktendinci' Başlıklı Romanı" isimli çalışmasında, ötekileştirilmiş grupların kendilerini ifade etme çabaları üzerinden bir madun tanımı yapmakta; Solaker ve Gündüz (2023) "Günther Wallraff'ın 'En Alttakiler' (*Ganz Unten*) Adlı Eserinde Madun Kimliğinin Eleştirel Söylem Analizi" başlıklı çalışmalarında madun kavramına sınıfsal açıdan yaklaşmaktadır. Karagöz ve Bay (2022) "V. S. Naipaul'un *Magic Seeds* Adlı Romanında Madunların Sessizliği" başlıklı çalışmalarında üst sınıfların madun köylüler adına giriştikleri devrim hareketlerini analiz ederlerken; Kalır (2022) ise "Irak Bir Çocukluk ve Madun Bir Tarihsellik Olarak 'Babamın Tüfeği'" isimli çalışmasında Kürt ve Baas milliyetçileri üzerine bir maduniyet okuması yapmaktadır. Bahsi geçen çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada kadın cinayetlerini hikâyeleştirerek farkındalık yaratmaya çalışan feminist bir edebiyatçının eseri incelenmekte; hikâyelerde kadın cinayetlerinin dile getirilme biçimi madun sorunsalı ve toplumsal cinsiyet ilişkisine odaklanılarak analiz edilmektedir. Çalışmanın metodolojisini feminist edebiyat eleştirisi oluşturmaktadır ve eserdeki hikâyeler eleştirel söylem analizi ile çözümlenmektedir.

Kadın Maduniyeti Çerçevesinde Kadın Cinayeti Olgusu

Madun kavramı ilk olarak 1920'lerin sonunda Gramsci tarafından *Hapishane Defterleri*'nde hegemonya kavramı ile ilişkilendirilerek hegemonik olmayan grup ya da sınıfları tanımlamak üzere kullanılmıştır (Taş Öz ve Yiğit, 2021). Bu dönemde "proletarya" sözcüğü yerine ve onu aşacak bir anlamda özellikle işçileri ve köylüleri işaret eden kavramı, 1980'lerde Spivak feminist bir perspektiften ele almış ve *Madun Konuşabilir mi?* (2020) isimli eserinde, kavrama sınıfsal içeriği yanında toplumsal cinsiyet ilişkileri açısından da yaklaşmıştır.

Gramsci'nin yaklaşımında proletarya kavramı ile ilişkili şekilde ele alınan madun; toplumda sesi olmayan, toplumun işleyiş mekanizmaları içinde kendine yer bulamayan kişileri işaret etmekteyken Spivak kavramı genişleterek ataerkil sistem içinde sessiz kılınan kadınları da madun kavramsallaştırmasına dahil etmiştir (Yılmaz, 2015). Kadınların, sömürgeci bir düzende erkeklerin iki katı konuşamaz olduğunu söyleyen Spivak, bunun nedenini hegemonik ilişkilerin yeniden üretilmesini sağlayan ve madunu sessizleştirme pratiği olan “epistemik şiddet” olarak açıklamaktadır (akt. Yılmaz, 2015).

Epistemik şiddet “ele geçirme” ve “mevzilenme” olmak üzere iki şekilde işlemektedir. Ele geçirme “ben”den olmayan “öteki”nin ayrılması ve otoritenin ötekine referansla fark ve kimlik aracılığıyla kurulmasına işaret etmektedir. İktidarın bir azınlık grubunun elinde olması ve bu grubun çoğunluğu baskı altında tutması, iktidar ilişkileri bağlamında toplumun sürekli denetim altında tutulması ile mümkün olurken “öteki”nin sorunsal haline gelmesi de iktidar ilişkilerine dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu süreç, parçalanmaların yaratılması ile disiplin ve cezalandırma aygıtınca toplumsal denetimin iktidar lehine kullanılmasını içermektedir. Toplumsal alanda iktidara sahip olan devlet, iktidarı içselleştiren “ben”ler ve içselleştir(e)meyen “öteki”lere karşı ayırım yapmış olmaktadır (Çoban, 2008).

Mevzilenme ise sahiplenme ile ilgilidir. Tanımlanmamış, bilinmeyen şeylere benzerlik, karşıtlık ve sınıflandırma yöntemiyle kendine bir yer tahsis edilerek homojen olduğu varsayılan bir grup içine girmeyi açıklamaktadır. Üretilen bilginin iktidar tarafından hâkim olma amacıyla kullanılması ve bunun süreklilik göstermesi ise epistemik şiddete işaret etmektedir. Dolayısıyla epistemik şiddeti oluşturan toplumsal cinsiyet hiyerarşileri madun kılınan kadının madun konumunu sürdürmeyi mümkün kılmaktadır. Kadın madunluğunun toplumsal cinsiyet hiyerarşileriyle ilişkili birçok göstergesi vardır. Kadınların toplumsal hayatın birçok alanından dışlanması ya da bu alanlarda ikincil görülmesi, sorumluluk alanlarının ev ve aileyle sınırlandırılması, kadın bedenine ve cinselliğine ilişkin tabu ya da sınırlandırmalar, kadın emeğinin değersizleştirilmesi bunlardan bazılarıdır. En önemli göstergelerden biri ise kadınların büyük çoğunluğunun sürekli ve düzenli olarak erkek şiddetine maruz kalmasıdır (Somay, 2017). Türü, yoğunluğu, kimden geldiği fark etmeksizin yıkıcı sonuçlar doğuran

kadına yönelik şiddet, failin ve mağdurun cinsiyetleri farklı olduğu için toplumsal cinsiyete dayalı bir saldırganlık biçimini tarif etmektedir ve bu şiddet biçiminde fail erkektir. Kadınlara, kadın oldukları için yöneltilebilir veya kadınlara karşı orantısız biçimde uygulanan şiddeti açıkladığından toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin sorunlar dikkate alınmadan incelenemez (İstanbul Sözleşmesi, 2011).

Kadına yönelik şiddetin vardığı en uç nokta ise kadın cinayetleridir. “Bir kadının öldürülmesi” anlamında kadın cinayeti kavramı, İngilizcede bir insanın öldürülmesi anlamına gelen *homicide* kavramı ile karşılaştırılarak açıklanabilir. *Homicide* (cinayet), Latince *homo* (erkek-insan) ve *caedere* (öldürme) kelimelerinin birleşiminden oluşur. *Homo* kökü eril cinsiyete ait olmasına rağmen *homicide* cinsiyetten bağımsız bir biçimde bir insanın başka bir kişi tarafından öldürülmesi olarak hem kadın hem de erkekler için kullanılır. Fakat Radford ve Russell, bu kullanıma önemli bir katkı yaparak *homicide* teriminin, “erkeklerin öldürülmesinden farklı olan şeyi; yani kadın öldürmenin toplumsal cinsiyet kanıtını sildiğini vurgulamışlardır.” (akt. Corradi vd., 2016: 977). Russell (1990), sadece kadınların öldürülmesi durumunun ayrı bir terimle açıklanması gerektiğini ifade ederek 1976 yılında Kadına Yönelik Suçlar Uluslararası Mahkemesi’nde “kadın cinayeti” kavramını ortaya atmıştır. Kadın cinayetinin, ataerkil ve kadın düşmanı bir kültür tarafından motive edilen bir eylem olduğunu iddia eden Russell, 2001 yılında “kadınların erkekler tarafından sadece kadın oldukları için öldürülmesi”ni ifade edecek şekilde kavramı yeniden tanımlamıştır (Weil, 2016). Zira erkekler de öldürülseler bile sadece erkek oldukları için öldürülmemektedirler. Oysa kadın cinayeti, erkek egemenliği ve kadınların boyun eğmesiyle karakterize edilen ataerkil toplumlarda, erkekliğin aktif ve saldırgan toplumsal ve politik inşası; kadınlığın ise alıcı ve pasif inşası yoluyla gerçekleşmektedir (Radford, 1992) ve bu nedenle toplumsal cinsiyet temellidir.

Kadın cinayetlerinin ırkçı ya da homofobik, evlilik içi veya yabancı biri tarafından işlenen birçok farklı biçimi vardır. Ayrıca namusa veya romantik/cinsel tutkuya dayandırılan cinayetler, azınlık veya sömürge halklara mensup kadınların öldürülmesi, ensest, tecavüz ya da kötü kürtaj koşulları ve kadın bedeni üzerinde yapılan deneyler sonucu gerçekleşen ölümler ve hatta kimi bölgelerdeki ihmal, hastalık gibi nedenlerden kaynaklan ölümler de kadın

cinayetleri kapsamında değerlendirilmektedir (Mızrak, 2021). Türü ne olursa olsun kadın cinayeti, kasıtlı cinayeti belirttiği için dünyada birçok kurum, bu özel cinayet türünün bir insanı öldürme durumundan ayrı tutulması gerektiğini savunmaktadır. Fakat Türkiye’de kadın cinayetlerinin genel olarak aile içi şiddet olgusuyla birlikte değerlendirildiğini ve cinayetleri önlemek için yeterli adım atılmadığını söylemek mümkündür.³

Çalışmanın Metodolojisi: Feminist Edebiyat Eleştirisi

Bu çalışma, kadın cinayetlerinin dile getirilme biçimini edebi bir metin üzerinden incelediği için çalışmanın metodolojisi feminist edebiyat eleştirisine dayanmaktadır. Sosyal araştırmalarda metodoloji, araştırmaya nasıl yaklaşılması gerektiğini belirleyen kuralları içermektedir. Farklı düşünce okullarının bilgiyi üretme ve gerekçelendirme konusunda farklı kuralları olduğu için metodolojiler de birbirinden farklılık göstermekte (Ramazanoğlu ve Holland, 2022); feminist metodolojiye dayanan çalışmalar, feminist politika ve teori tarafından şekillendirildiği ve kadın deneyimlerine dayandığı ölçüde diğerlerinden ayrılmaktadır.

Feminist edebiyat eleştirisi ise edebiyatı edebiyat yaptığına inanılan değerlerin, tarihsel ve ideolojik olarak inşa edilmiş olduğu vurgusuyla edebi metinlerdeki erkek egemen anlayışı sorgulamaktadır. Ataerkillik eleştirisini edebiyata taşıyan bu yaklaşım, toplumsal cinsiyet rollerini sorgulayarak yerleşik erkek egemen anlatı geleneğinin ötesinde bir edebiyat anlayışının imkânlarını aramaktadır (Çayırıcıoğlu, 2022). Feminist edebiyat eleştirisi dört temel meseleyi ele almaktadır. İlki, erkek metinlerinin ataerkil varsayımlarını sorgulayarak metinlerdeki sosyo-kültürel ve ideolojik normlara göre kadınların temsil edilme biçimlerinin açığa çıkarılmasıdır. İkincisi, kadın yazarların görünmezliğinin ifade edilmesi; yani göz ardı edilmiş ya da edebiyat dışı kabul edilen kadınların edebiyat tarihinde kayda geçirilmesidir. Üçüncüsü, feminist eleştirinin, okuyuculara yeni yöntemler ve eleştirel pratikler önermesidir.

³ Bu açıdan Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesi; halen yürürlükte olan 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un uygulanmasındaki eksikler ve kanunda yapılması planlanan değişikliklerin zaman zaman gündeme getirilmesi endişe yaratmaktadır (Çiftçi Davran, 2024).

Dördüncüsü ise yeni yazma ve okuma pratikleri yaratmak yoluyla feminist okuyucular olarak bizi “eyleyen” yapmayı amaçlamasıdır (Humm, 1994).

Moran’a (2008) göre de feminist eleştiri, edebiyata “okur olarak kadın” ve “yazar olarak kadın” olmak üzere iki türlü yaklaşır. “Okur olarak kadın”a yönelik yaklaşım, okurun kadın olması halinde okunan metnin farklı anlamlandırılacağını varsayar. Kadın ve erkeğin ilgili metne farklı tepkiler vereceğini söyleyen Moran, kadın olarak okumak için dışı olmanın yeterli olmadığını feminist bir yaklaşıma sahip olunması gerektiğini belirtir. “Yazar olarak kadın”a yönelik feminist eleştiri ise amaç bakımından kendi içinde iki farklı yaklaşıma sahiptir. İlki, edebiyat tarihindeki kadın yazarları ele alırken; ikincisi yeni bir kadın söyleminin mümkün olup olamayacağı sorununa (Moran, 2018) odaklanır. Kadınların edebiyat alanındaki varlığına yalnızca neyin hakkında ve nasıl yazmaya değer olduğuna ilişkin geleneksel eril normları kabul etmeleri koşuluyla izin veriliyorsa, bu durumda bir susturma biçimi bir başkasıyla değiştiriliyor demektir. Bu nedenle kimi feministler “kadınların, kadınların farklılığını kabul eden ve ifade etmeye çalışan yeni yazma yolları bulması gerektiğini savunmaktadır. Bu sadece farklı şeyler hakkında yazmak değil, aynı zamanda edebi üslubu ve hatta dilin kendisini radikal bir şekilde yeniden oluşturmak anlamına gelmektedir” (Cameron, 2005: 7). Çünkü değişken olan dil kullanımı, verili değildir ve konuşma yoluyla toplumsal cinsiyetin kurucusu olarak görülmektedir (Coates, 2012). Bu çerçevede dilin yarattığı gerçekliğin, adlandırmalar yoluyla “gerçek” hale gelerek onlar hakkında daha kolay konuşulabilir ve düşünülebilir olduğunu; adlandırılmayan deneyimlerin ise daha az görünerek toplumsal dünya için daha az “gerçek” kabul edildiğini söylemek mümkündür (Crawford, 2001). Bu sebeple adlandırmaları kimin yaptığı; diğer ifadeyle dili kimin yarattığı önemlidir. Spivak’a (2020) göre kendine ait bir dili olmayan kadının sesinin duyulmaması da adlandırmayı toplumsal konumu itibarıyla güçlü olan erkeğin yaparak bir gerçeklik yaratmasından ve bu gerçekliğin toplumsal alanda kabul görerek eril dilin egemen olmasından kaynaklanmaktadır. O nedenle toplumsal cinsiyet kimliği de dil aracılığıyla inşa edilen söylemsel uygulamaların bir etkisi olarak görülmekte; bu durum, söylemlerin anlam üretimindeki önemli rolünü ortaya çıkarmaktadır.

Dil çalışmaları alanında söylemin başat konuma gelmesi söylem analizinin etkin bir veri analizi yöntemi halini almasını sağlamıştır. Söylem analizi, bağlamsal ve yorumlayıcı bir dil analiz yöntemidir. Cinsiyete dayalı farklılıklara odaklanmak yerine eşitsizliğin etkileşimde nasıl ortaya çıkıp sürdürüldüğünün cevaplarını arayan ve söylemsel bir çerçeveden yola çıkarak toplumsal cinsiyet kimliklerinin konuşma yoluyla nasıl inşa edildiğine ve bunlara nasıl direnildiğine dair sorular sormayı sağlayan bir araştırma biçimidir (Crawford, 2001). Kadın cinayetlerini ve dolayısıyla kadının madun konumunu sorunsallaştıran bu çalışma da bu bakış açısından hareketle, kadın cinayetlerinin edebi hikâyelerde dile getirilme biçiminin, dilin toplumsal gerçekliği ve toplumsal cinsiyeti yaratma ve pekiştirme gücüyle ilişkisine odaklanmakta ve verisini oluşturan hikâyeleri eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlemektedir.

Çalışmada kullanılan eleştirel söylem analizinin çerçevesini belirlemede Teun van Dijk'ın yaklaşımından faydalanılmıştır. van Dijk (1997) söylemin, genellikle dil kullanım biçimine atıfta bulunduğunu belirterek dil, iletişim, toplum ve kültür gibi birbiriyle ilişkili kavramlara benzer şekilde söylemin de temel olarak bulanık bir kavram olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla, ortak anlamlar ve değerler etrafında bir araya gelen ifadeler sistemi olan söylem bir varsayımlar kümesine benzer; ancak söylem kavramının ele alınma biçimi, bu anlamların ve değerlerin bir bireyin fikir kümesinden ziyade toplumsal faktörlerin, güçlerin ve uygulamaların bir ürünü olduğuna dikkat çeker (Ruehl, 1985). Bu yaklaşım söylemin, dilin değerlerle yüklü inşasına dikkat çektiği anlamına gelir. Yani tarafsız bir söylem yoktur. Bu çerçevede van Dijk'a (2003) atıfla söylemlerin bağlamsal olduğu ve ideolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde önemli rol oynadığı belirtilebilir. Söylemler, ideolojilerden etkilenen toplumsal pratiklerden biri olarak ideolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi etkilerler. Söylemlerin çoğu ideolojik temelli görüşleri ifade eder (van Dijk, 2003). van Dijk, söylemin ideoloji ile olan ilişkisini ele alırken ideolojinin bilişsel yönüne vurgu yapar; fakat ideolojilerin bireysel olmadığını, ortak toplumsal inançlardan oluştuğunu söyler. Diğer toplumsal biliş biçimleri gibi ideolojiler de genel ve soyuttur; çünkü günlük durumların çok çeşitliliğine vurgu yapmaları gerekir (van Dijk, 2003). Biliş, dil kullanımı ve toplumsal durumlarda etkileşim ile birlikte söylem kavramının üç boyutunu oluşturur (van

Dijk, 1997). Dolayısıyla toplumsal biliş ve söylem arasındaki ilişkinin, kültürel ortak alanın, toplumsal ve kişisel bilişin diğer bütün biçimlerinin ve tüm söylem üretiminin temelini oluşturduğunu (van Dijk, 2003) ve bunların bağlam ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Bağlam ise sosyal durumu, dilsel ortak metni, konuşmacılar ile dinleyiciler ve yazarlar ile okuyucular arasındaki ilişkileri içerir (Litosseliti, 2006). Yani bağlam, toplumsal temelli ancak öznel zihinsel temsillerdir ve van Dijk (2003) bu zihinsel temsilleri bağlam modeli olarak adlandırır. Bunlar, söylem ve ideolojiler arasındaki en önemli ara birimlerdir. Konuşmacılar, hangi bilgiyi söyleme dahil edeceklerine ya da hangisinin gizli kalacağına bağlam modelleri sayesinde karar verirler. van Dijk (2003), söylem analizi için bağlam modellerinin de dikkate alınmasını gerekli kılan ve semantik makro yapıların, yerel anlamların, formel yapıların, genel-yerel söylem formlarının ve belirli dilbilimsel tercihlerin dahil edildiği bir süreç önerir.

Bu çalışmada da van Dijk'ın bakış açısından hareketle eleştirel söylem çözümlemesi yapılırken makro ve mikro düzeyde bir inceleme yapılmış ve makro çözümlemeye temel oluşturabilmek için öncelikle Hatice Meryem'in, eserindeki hikâyeleri, hangi konular üzerinden kurguladığı saptanarak bunlar tematik olarak sınıflandırılmıştır. Makro düzeye bağlı olarak hikâyelerin başlıklarına, olay örgüleri ile araldan ve bağlamına da odaklanılmıştır. Analizin mikro düzeyinde ise dilsel stratejilere yönelik bir çözümleme yapılmış; bu çerçevede sözcük seçimleri ve kullanılan dilsel stratejiler van Dijk'a atıfla yorumlanmıştır.

Analiz: Hikâyelerde Kadın Cinayetlerinin Dile Getirilme Biçimi ve Madun Olarak Kadın

Edebi eser, içinde bulunulan zamanın ve mekânın ürünüdür. Bu, bir edebî eserin tarihi bağlamı içerisinde görülebilmesini, edebiyatın arka planı olarak isimlendirilen politik gelişmelerin, toplumsal durum ve uygulamaların bilinmesini gerektirir (Özbalcı, 2015). Edebiyatın, belirli bir kültür düzeyindeki gruplardan oluşan geniş bir sosyal kesimin ifadesi olarak farklı toplumların karakteristiğini ve insan ilişkilerini yansıtan (Çelik, 2013) bu özelliğini, Hatice Meryem'in *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* isimli eserinde bulmak mümkündür. Meryem eserinde, Türkiye'nin her geçen gün büyüyen sorunu olan kadın cinayetlerine dikkat

çekmeye çalışmakta; hemen her gün herhangi bir medya kanalında haberleştirilen kadın cinayetlerini, kadınların kimler tarafından hangi bahanelerle ve nasıl katledildiğini söz oyunları içeren bir dille hikâyeleştirmektedir.

İlk basımı 2019 yılında yapılan kitap, birbirinden bağımsız on hikâyeden oluşmaktadır. “De ki yeşil bir eşofmandan”, “De ki bir telefon mesajından”, “De ki bir üçlü prizden”, “De ki kış ortasında aklına düşen tek başına bir tatil fikrinden”, “De ki dayılık müessesesinden”, “De ki bir savaştan”, “De ki bir mutluluk anından”, “De ki bir otobüs biletinden”, “Diyelim paslanmaz çelik bir duş başlığından...”, “De ki kalem kâğıttan”, başlıklarına sahip bu on hikâyenin dışında kitapta bir de “Yarın Bir Kadını Öldüreceklerle Tavsiyeler” isimli ironik bir yazı ile “Ben bu kitabı ne için yazdım?” başlıklı sonsöz mahiyetinde bir yazı bulunmaktadır. Kitapta yer alan bütün bölümler, çalışma kapsamında veri olarak alınmış ve çözümlenmiştir. Bu çerçevede ilk olarak makro düzeyde bakıldığında hem kitabın adının hem de içinde yer alan hikâyelerin başlığının söylemsel açıdan dikkate değer olduğunu vurgulamak gerekir.

Yazarın, kitaba verdiği *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* ismi ve “Yarın Bir Kadını Öldüreceklerle Tavsiyeler” bölüm başlığıyla ironi yaratarak kadın cinayetlerine dikkat çekmeyi amaçladığı açıktır. Fakat, bu dil oyunu her okur başlıktaki ironiyi anlamak üzere aynı farkındalık düzeyine sahip olamayacağı için, şiddeti ve kadın cinayetlerini söylemsel olarak yeniden üretmekte ve kadın cinayetlerinin kanıksandığı bir anlayışı beraberinde getirme potansiyeli taşımaktadır. Bir diğer önemli husus kadın cinayetlerini konu alan on hikâyenin başlığının “De ki” ya da “Diyelim” gibi söylemsel olarak karşı-gerçeklik stratejisini ifade eden kelimelerle başlıyor oluşudur. Karşı-gerçeklik uslamlamada önemli etkisi olan bir dilsel stratejidir (van Dijk, 2003) ve seslenilen kişilerin muhtemel bahanelerini sıralamasına zemin hazırlar. Karşı-gerçeklik stratejisi ile katillere sesleniyor gibi bir ifade kuran yazar, onların hangi sözde bahanelerle kadınları katlettiklerini söylemelerine fırsat verirken egemen olanı konuşturmuş, öldürülen kadını da sessiz kılmış ve onun madun konumunu pekiştirmiş olmaktadır. Hikâyelerdeki katillerin en bilindik bahanelerinden birisi ise namustur.

Namus Cinayetinin Söylemsel Yeniden Kuruluşu

Namus, kadın bedeni ve cinselliğinin erkekler tarafından denetlenmesini sağlayan değerler sistemini ifade etmektedir. Cinsel ahlâka ilişkin kurallarla kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerini hiyerarşik biçimde belirleyerek kadını utanç; erkeği ise şeref değerleri çerçevesinde tanımlar. Kadın bu utançla erkeğin namusunu korumakla; erkek ise kendi namusu ve şerefi için kadının cinselliğini denetlemekle sorumlu tutulur (Yıldız Tahincioğlu, 2010). Bu denetleme sisteminde şiddet bir araç işlevi görürken kadın cinayeti de sözde namusu koruma uğruna uygulandığı için toplum nezdinde meşru bir eylem olarak belirir.

Türkiye namus bahanesiyle gerçekleşen kadın cinayetlerinin yaygın olduğu bir ülkedir. Bu çerçevede Meryem'in, "edebiyat-insan ilişkisinin bir koşul olma özelliğine" (Sazyek, 2013: 1131) paralel olarak namus kavramı üzerinden iki hikâyeye kurguladığı görülmektedir. "De ki bir telefon mesajından" isimli hikâyede, patronuyla birlikte olduğu için oğlu tarafından öldürülen bir kadın; "De ki bir üçlü prizden" isimli hikâyede ise işsiz kocası tarafından, aldatıldığı düşünülerek çocuğu ile birlikte öldürülen başka bir kadın anlatılmaktadır.

İlk hikâyeye, genç bir erkeğin ruhsal dünyasını tasvir eden "kafan bozuk, şalterin atık" (Meryem, 2022: 15) şeklindeki anlatımla başlar ve en başından erkeğin cinnet geçirme potansiyeline vurgu yapılarak gerçek hayattaki kadın cinayetlerinde affedici bir sebep olarak öne sürülen bu sözde bahane yeniden üretilmiş olur. Annesine "kafası bozuk" olduğu anlaşılan bu genç, benzin istasyonunda çalışan annesiyle, annesinin patronunu iş yerinde birlikte yakalayarak annesini öldürür. Hikâyeye göre annesini ve onunla ilişkilendirdiği şeyleri âşık olacak kadar çok seven, ona bakmaya bile kıyamayan bu gencin, cinayetin ardından içinde bulunduğu durum, "Arkadaşlar seni bu hezeyan, bu cinnet, bu cehennemin dibi ruh halinden çekip sürüklerlerken son kez baktın ona. Bu dünyada her şeyden, herkesten çok sevdiğin kadına. Annene." (Meryem, 2022: 21) sözleriyle anlatılır. Katilin içinde bulunduğu durumu anlayan bir dille yazan yazar, ona karşı neredeyse bir merhamet duygusu yaratır. Cinayetin cinnet anında, istemeyerek gerçekleştiği fikrini pekiştiren bu hikâyeye kurgusu, katilin eylemini de adeta anlaşılır kılmaktadır. Bu çerçevede yazarın, öldürülen kadının koşullarına, isteklerine,

sosyal ilişkilerine ve yaşam tarzına yer vermeyerek olayların sosyal, politik ve tarihsel yönünü açıklayarak olayın anlaşılır kılınmasını sağlayan ardaalan bilgisini (van Dijk, 1988) eksik bıraktığını; buna karşın kadının öldürülmeden hemen önce oğlunda şüphe uyandıracak şekilde banyo yapmasını ve kullandığı hijyen ürünleri konusunda oğlu ile tartışmasını, okurda cinayete giden sürecin başlangıcı hissini doğuracak şekilde bağlamsal olarak anlattığını; yani okuru cinayete hazırladığını söylemek mümkündür.

İkinci hikâyede ise yine ruh hali bozuk bir katilin cinnet geçirerek işlediği namus nedenli bir kadın cinayeti kurgulanmıştır. Fakat bu kez katil, hayatının düzene girmesi için kendisinden büyük bir kadınla evlendirilen işsiz bir gençtir ve bu koşullarla ilgili kendisinden başka herkesi ama en çok da karısını suçlamaktadır. Çünkü karısı, hem sözde kadınlık görevlerini yerine getirmemekte hem de ondan para saklamaktadır:

Paraya evet, cimaya⁴ hayır diyordu resmen kadın. Ya o düğün altınlarını saklayıp size koklatmamasına ne demeli. Bebek doğunca masraflar katlanacaktı. Ağbin verdiği borcu hatırlatmıştı geçenlerde. Ani bir sinirle işten ayrıldın. [...] Patron da seni azarladı. Evet evet azarladı. Çocuk azarlar gibi. Gururun yerle bir oldu. [...] Karın doğum yaptı. Gaz, bez, emzik üçgeninde boğuldun, para bulamadın. [...] Karın ne zaman hamile kalmıştı ki doğuruyordu? Bir koltuğa oturdun ve düşündün. Karının kimden hamile kalmış olabileceğini. Abinden, hatta babandan dahi şüphelendin. [...] Cinlere sordun. Saçma saçma şeyler söylediler. Daha orada aklını yitirecek gibi oldun. [...] Doğum sonrası dünyaya gelen bebeği kucağına verdiler. Yüzüne baktın senden olmadığı apaçıktı. Cinler de kulağına söylüyordu zaten. [...] Birden geldiler. Yerdeki üçlü prizi gösterdiler. Kışt dedin, gitmediler. [...] Bunu yapamayacağını, elini bu genç yaşta kana bulayıp ömrünü hapiste geçirmeyi istemediğini söyledin. Daha neler söylediyse de kâr etmedi cin taifesine (Meryem, 2022: 25-28).

⁴ Cinsel ilişki.

Katilin, toplumsal olarak erkeğin görevi sayılan evi geçindirme yükümlülüğünü, yaşadığı maddi sıkıntılar yüzünden yerine getiremiyor oluşu nedeniyle neredeyse akıl sağlığını yitirmiş bir profilde okuyucu karşına çıkarıldığı görülmektedir. Hikâyede cinayetin ardalan ve bağlamı oldukça kuvvetli ifade edilmiş ve katilin cinlerin esiri olduğu izlenimi yaratılmıştır. Üstelik katil, cinlerin söylediklerini “saçma saçma şeyler” ifadesindeki gibi ikilemelere başvurarak kuvvetlendirmek yoluyla reddetmeye çalışmakta ve bu konudaki çabası da yazar tarafından gözler önüne serilmektedir. Katilin iş yerinde ve aile ilişkilerinde yaşadığı sorunlar, gururunu inciten durumlar bir bir sıralanırken öldürülen kadının ruh haline, içinde bulunduğu şartlara hiç yer verilmediği, hatta katilin bunalımından da kadının sorumlu tutulduğu görülmekte ve katil mağdurlaştırılmaktadır. Buna karşılık, şiddet olaylarında saldırının sorumluluğunun faile değil saldırıya uğrayan kişiye yüklenmesini ifade eden “mağdur suçlayıcılık” (Azeri, 2021), asıl mağdur olan kadına yönelik olarak ve kadın cinayetini meşrulaştıran bir anlamda yeniden üretilmiş; böylece öldürülen kadının cinayet kurbanı olarak madun konumu korunmuştur. Bu çerçevede itaat sağlamak, güç dengesizliğini koruyarak erkek egemen düzeni ayakta tutmak gibi amaçları olan kadına yönelik şiddetin (Arın, 1996), öldürülen kadına ilişkin suçlayıcı gerekçeler sunularak hikâyede en aşırı noktasına ulaştırıldığı söylemek mümkündür.

Kadın Maduniyetinde Erkek Hakimiyeti

Yaşlı heteroseksüel erkeklerin başkaları üzerinde iktidar kurmalarını sağlayan toplumsal düzenlemeleri ifade eden ataerkillik (Folbre, 2023), toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen bir örgütlenme düzenidir. Bu düzen içerisinde toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri yaratan, sürdüren ve erkeklerin hâkim olma arzusunun bir uzantısı olarak ortaya çıkan önemli unsurlardan birisi kadına yönelik şiddettir. Meryem’in kitabında yer alan “De ki yeşil bir eşofmandan” isimli hikâyede bu anlayışa paralel bir kadın cinayetinin kurgulandığı görülmektedir. Hikâyeye göre oğlu ve geliniyle birlikte oturan yaşlı bir pazarcı, gelinine göz koymuş; yüz bulamayınca da onu öldürmüştür. Gelininin giydiği ve iki yanında sarı şeritler olan “eşofman metaforu” üzerinden kurgulanan hikâyede, pazarcının bu eşofmana olan düşkünlüğü aslında gelinine yönelik cinsel ve duygusal arzusunu ima etmektedir:

Bel lastiğinden aşağı doğru yol yol akan, sonra şahlanıp yoldan çıkan ve uzun boynuna dolanan bu sarı şeritler seni adeta soluksuz bırakıyordu. Bilhassa bu anlarda aklını yitirecek gibi oluyor ona dokunabilmenin, ona sürtünüvermenin küçücük bir imkânı ya da ihtimaliyle kıvranıp duruyordun. [...] Bazen onu gelininin o hantal ve senin hiç ilgini çekmeyen gövdesinden çekip çıkarmayı, onu sarıp sarmalamayı, her santimetrekaresine yüz sürmeyi hatta yüzünü apış arasına yapıştırmayı hayal ediyordun. Düpedüz aşıktın. Ona. Eşofmana (Meryem, 2022: 7-8).

Hikâyenin devamında pazarcının sözde iyi niyeti ve ahlaklılığı da ilan edilmektedir:

Bağrına taş basıp onu unutmaya karar verdin. Ahlaken tersti. Onu unutmalıydın. Zor da olsa üstesinden gelmek üzereydin ki bir akşam karanlığında çıkıp geldi pazara. [...] Tezgâhı toplamana yardım edeyim mi, deyince şaşaladın. Sana işve, sana cilve yaptığını düşündün. Gözünde tam bir kahpeydi. Oğlunu baştan çıkarmış olmalıydı. Kim bilir neler yapmıştı. Yumuşaklığını, kayganlığını, tıpkı sana sunduğu gibi ona da... ben hallederim dedin ama o söz dinlemeyip hamaratça işe girişti (Meryem, 2022: 13).

Pazar sonrası kamyonla çıkılan ev yolundan sapan yaşlı pazarcının, تنها bir yerde gelinine tecavüz etmeye kalkışması ve buna karşı koyan gelinini öldürmesiyle hikâye biter. Tecavüz girişimi sırasında, katilin oğluyla girdiği erkeklik yarışı, “Zorla mı sahip oldu sana dedin. Genç olduğu için mi onu tercih ettin bile dedin.” (Meryem, 2022: 14) sözleriyle aktarılır. Kadın ve erkekler arasındaki iktidar ilişkilerine bağlı olan tecavüzün (Scully, 2017), üstünlük sağlama duygusu dâhil “saldırganın erkekliğini kanıtlayıcı” (MacKinnon, 2015: 169-170) bir cinsel şiddet türü olarak hikâyede yer aldığı ve tecavüzü, geleneksel olarak kadınların davet ettikleri yönünde güncelliğini koruyan iddianın da bu çerçevede dile getirildiği görülmektedir. Desteğini kurbanın suçun oluşmasındaki payını inceleyen bir yaklaşımdan alan bu iddia, tecavüze uğrayan ya da bununla karşı karşıya kalan kişiyi açıkça suçlu ilan etmekte ve

cinsiyetçi bir bakış açısıyla kurbanı, erkekleri suça iten kışkırtıcı davranışlarda bulunduğu bahanesiyle saldırıdan işlevsel olarak sorumlu tutmaktadır (Scully, 2017). Bu bakış açısının hikâyede, “gözünde tam bir kahpeydi”, “sana cilve yaptığını düşündün” sözleriyle yer bulduğu ve böylece yazarın tecavüze gerekçe olarak dile getirilen erkek mazeretini yeniden ürettiği söylenebilir.

“De ki bir otobüs biletinden” isimli bir başka hikâyede de yine “cilve yaptığı” iddia edilen bir kadın kurgulanmıştır. Hikâyede genç bir kadının, belediye otobüsünde bileti olmayan bir erkeğe bilet vererek yardım etmesinden duygusal anlam çıkaran kişinin ısrarlı takibi ve sonuçta kadını öldürmesi, “istemeye istemeye” (Meryem, 2022: 58) söylemiyle anlatılmakta ve yine katil için affedici bir sebep yaratılmış olmaktadır:

Delikanlıydın. Yanaşıp arkadaşlık teklif ettin. [...] Kestirmeden olmaz deyiverdi. [...] Dedin ki seviyorum kız seni. [...] Asabi bir bakış atıp yürüyüp gitti. Hırçınlığına verdin. İlk anda kendini teslim etmeyişi hoşuna gitti. [...] Takiplerin sıklaştı. Israrında nasıl haklısın. Onu seviyorsun ve her zaman seveceksin. [...] İşaretlere göre o da seviyor seni. Sevmese o gün o köşeyi dönerken niye dönüp baksın? Hani polise şikâyet edecekti? Demek ki hoşlanıyor senden. Cilve naz niyaz numara afra tavra. Gelecek dize. Olacak terbiye. [...] Sonra o olay oldu. Yedin nezarette eşek sudan gelesiye bir dayak. Ummazdın ondan böyle bir sille. Çıktın karakoldan. Ettin bir yemin. Bedeli ödenmiştir dedin. [...] Saklandığın köşeden onu gördün. Tutuşmuş biriyle el ele. Kışkırtmaya çalışıyor. Kahpe. Baştan sona cilve. Baştan sona naz niyaz numara afra tavra (Meryem, 2022: 56-57).

Kadına yönelik şiddet vakalarında ataerkil anlayışın öncelikle başvurduğu mekanizmalardan biri olan “mağdur suçlayıcılık”ın (Azeri, 2021) yeniden üretildiği görülmektedir. Neticede, Spivak’a göre erkeğin dilini konuştuğu için sesi duyulmayan kadını, bu kez bir kadın olarak kendisi de madun olan yazar sessiz kılmaktadır.

“Diyelim bir mutluluk anından” ve “De ki kalem kâğıttan” isimli hikâyelerde de hâkimiyet ilişkisi dolayısıyla kurgulanan ve bağlamsal olarak kıskançlık vurgusunun öne çıktığı iki kadın cinayeti anlatılmaktadır. Yazar, ilk hikâyede metaforik bir anlatımla karısını eski eşinden kıskanan bir koca kurgulamış ve “Aklınıza bazı sorular takılıyor sizin. Mesela karınızın eşyalar arasındaki uyumu bunca önemsemeyişi. Mesela her an her dakika sevişmeye bunca hazır oluşu. Mesela eve eşyaya ilgisizliği. İkinci evliliği idi bu. Buna yoruyordunuz. İlk evliliğinde eşyaya yaklaşımı böyle olmasa gerekti. İnsan evlenir de eşyaya hak ettiği ilgiyi göstermez mi. Hem de bir kadın. Yok artık.” (Meryem, 2022: 48) sözleriyle olayın artalanına ilişkin bilgi vermiştir. Cinayete giden sürece okuru hazırlayan bu anlatım biçimi; bir erkek olarak katilin sözde haklılığına da üstü örtülü vurgu yapmaktadır.

Eşyanın hakimi olamayışınız ne fena. Sinir oluyorsunuz. Kendinize. Ona. Evliliğe. Neden evlendiniz ki sanki madem eşyanın hakimi olamayacaksınız [...] Eşyaya çok sinirleniyorsunuz. L biçimindeki bu koltuk... bu pofuduk yastıklar... rahat ettirmeli sizi. Öfkeniz eşyaya. Ona hükmedemeyişinize. Sırtınıza gidiyor eliniz. Çekip çıkarıyorsunuz. O şirin pembe yastığı. Bastırıyorsunuz. Narin bir iki son çırpınış, sonra sesi kesiliyor. Kendinizi iyi hissediyorsunuz. Artık eşyanın hâkimisiniz (Meryem, 2022: 52-53).

Yukarıdaki örnek iki açıdan dikkate değerdir. Öncelikle hikâyede, kadının “sevişmeye hazır olma”sı, katil tarafından yadırganan bir durum olarak anlatılmakta; böylece toplumsal cinsiyetin merkezinde duran kadın cinselliğinin eşitsizliği söylemsel olarak pekiştirilmiş olmaktadır. Zira ataerkil düzende cinsellik, kadın için tabu kabul edilirken erkek için erkekliğin ispatı dolayısıyla bir hak olarak görülmekte ve erkeğe otorite sağlamaktadır. Erkeğe sağlanan bu ayrıcalık erkeğin kadını yönetme hakkına sahip olduğunu düşündürürken kadına da boyun eğmek düşmektedir (Aydın ve Erciyes, 2022). İkinci husus, kadının “eve eşyaya ilgisizliği” söyleminin, evin kadınla kamusal alanın erkeklerle özdeşleştirildiği toplumsal düzeni yeniden üretiyor oluşudur. Bu çerçevede yazarın “eşya” kelimesini bir “metafor” olarak ve kadını işaret edecek biçimde kullandığı görülmektedir. Yazar, erkeğin kadın dahil olmak üzere evdeki her şeye sahip oluşunu kadını da meta konumuna indirgeyerek kurgularken kadını bir kez daha

madunlaştırmış olmaktadır. Benzer şekilde ikinci hikâyede de yine özel alanla ilişkilendirilen bir kadının kıskançlık nedeniyle öldürülmesi anlatılmaktadır:

ne ne yazıyor bu kadın da
bulandırmaya yetiyor mideni
tıkırtısı kalemin ucunun
acıyorsun kendine
yetmediğini düşünüyorsun yetemediğini (...)
hayır hayır
ne yıkanacak çamaşır
ne doyurulması icap eden çocuklar var
sadece senden uzaklaşmasına tahammül edemiyorsun
iradesinin bu yöne doğal temayülüne
sadece sana akmasını istiyorsun
tüm varlığını senin varlığına armağan etmesini (...)
sevsen mi
kırsan mı
bilmiyorsun
dayanılır gibi değil çünkü
senden uzaklaşmaya meyyal olması her an
çırpınıyor kalem
çırpınıyor kol
çırpınıyor kalpler
ve veriyor son nefesini kadın (Meryem, 2022: 71-73).

Önceki hikâyeden farklı olarak bu hikâyede, kadının karşılıksız emeğine vurgu söz konusudur. Piyasa değeri olmayan ve günlük yaşamsal ihtiyaçları karşılayan ev içi işleri anlatan karşılıksız emek (Memiş ve Özay, 2011) hikâyede “doyurulacak çocuklar ya da yıkanacak çamaşırların olmaması” ifadesi ile yer bulmuştur. Toplum tarafından kadının görevi olarak düşünülen bu işlerin yokluğu öldürülen kadının kocasından uzaklaşmasının nedenini sorgulama aracı olarak

anlatılmıştır. Bu durum ataerkil toplumlarda kadının kendi başına bir birey olarak görülmeyp kendine ait bir hayatının olmadığı varsayılarak dünyasının sadece ev ve aile ile ilişkilendirilmesinin kurgusal bir yansımasıdır. Yazar, bu anlatımla hem kadın maduniyetinin göstergelerinden olan cinsiyete dayalı iş bölümünün doğallığına dair varsayımları (Dedeoğlu, 2000) hem de erkeğin kadının sahibi olduğu yönündeki düşünceyi söylemsel düzeyde yeniden üretmektedir.

Bağlamsal olarak cinsiyete dayalı iş bölümü vurgusu, “De ki kış ortasında aklına düşen tek başına bir tatil fikrinden” isimli bir diğer hikâyede de yer alırken cinayete giden süreç katilin içinde bulunduğu durum dolayısıyla şöyle kurgulanmıştır:

Şimdilerde yoruldun. Ağrıyor kulunçların, sızlıyor kemiklerin. Çalışmaktan, çok çalışmaktan. Otuz yıldır memuriyettesin. Biraz dinlenmek ihtiyacındasın. [...] hani tükenmişlik sendromu diyorlar ya, işte sen ondan mustaripsin. [...] şöyle uzanıp ıssız bir kumsala, sadece denizin sesine kulak vermek istiyorsun. Bunu hemen karına söylemeyi geçiriyorsun ilk anda aklından. [...] Ben bittim, ben çok yorulduğum demeyi. Sonra vazgeçiyorsun. Bunun onu kızdıracağını düşünüyorsun. Kış ortasında evli bir erkeğin tek başına tatilde ne işi olur, yoksa bir sevgilisi mi varmış, hem yazın Avşa’ya Erdek’e pansiyona gitmiyormuş musunuz, işte o zaman uzanır kumlara dinlenirmişsin, hem asıl dinlenmeye hakkı olan kendisiymiş, vır vır da vır vır. [...] ne hak bilmezliğin kalır ne kadir kıymet tanımazlığın. Ağlar. Sesini yükseltir. Gürültü kapıyı pencereyi aşar (Meryem, 2022: 29-31)...

Katile acıma duygusu uyandıran bu anlatıda, dilsel strateji olarak “gerçekleri bir kişinin yararına” (van Dijk, 2003: 85) olacak şekilde abartmayı ifade eden dramatikleştirmeye başvurulduğu ve katilin yılgın bir profilde okuyucu karşısına çıkarıldığı görülmektedir. Öldürülen kadın ise cinsiyetçi yargılara uygun olarak anlayışsız, gereksiz ve çok konuşan biri olarak resmedilirken katil, iğneleyici bir tonda karısının hakkını da teslim etmektedir:

Yıllardır çocukların ve senin her hizmetinize koştururken kendisini unutan, gün be gün, yıl be yıl şişmanlayan bu kadının yaşadığı bu yorucu hayata hiç değilse bir haftalığına ara vermeye her şeyden çok ihtiyacı olduğunu biliyorsun. O pastaları börekleri çektiği can sıkıntısından tıkindığını biliyorsun. Kendini meşgul etmek, unuttuğu kendini bir daha hiç hatırlamamak üzere o kadın günlerini tertip ettiğini (Meryem, 2022: 30).

Hikâye, katilin yorgun olduğu ve yalnızlığa ihtiyaç duyduğu gerekçesiyle tek başına tatile çıkmak istemesi sonucu çıkan tartışmanın ardından karısını öldürmesiyle biter. “Suçlamaların açıkça yapılmadığı” (van Dijk, 2003: 96) durumları ifade eden ironinin dilsel bir strateji olarak kullanıldığı yukarıdaki söylemler, erkeklerin gün boyu çalışıp yorulduğu, ev içinde karşılıksız emek harcayan kadınların ise “evde oturan kadınlar” olduğu (Saygılıgil ve Sağlam, 2016: 56) yönündeki cinsiyetçi toplumsal varsayımın kurgusal bir örneği olarak hikâyede yer almıştır. Yazar hikâyeyi böyle bir örnek üzerinden kurgularken ironi yoluyla cinsiyetçi eril zihniyetle alay etmek istemiş olabilir. Fakat cinsiyetçi varsayımlar, dilsel seçimlerle somutlaşan belirli söylemsel pratiklerden ortaya çıkar ve hayatlarımız dilin içinde sürdürüldüğü ölçüde dildeki cinsiyetçilik de sürekli olarak yeniden üretilir (Cameron, 2005). Dolayısıyla yazar toplumsal kabullerin kadını ötekileştirici ya da ikincilleştirici yanına dikkat çekmeye çalışsa da nihayetinde cinsiyetçi söylemi ve toplumsal bellekte yer edinen toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yargıları yeniden üretmiş olmaktadır.

Erkekliğin Kuruluşunda Cinselliğin Söylemsel Yeniden Üretimi

Erkeklik sıkça seksüel hâkimiyet veya bir kadını “hamile bırakmakla” tanımlanabilecek performans ölçütlerine dayandırılmakta (Nagel, 2009) ve cinsel güçsüzlük erkeği zayıflatan bir eksiklik olarak ele alınmaktadır (Selek, 2010). Meryem’in “De ki dayılık müessesesinden” isimli hikâyesinde bu bakış açısına paralel bir kadın cinayeti anlatılmaktadır. Yeğenini ve onun bir arkadaşını pavyona götürüp onlara “yol yordam öğretmek dayılık vazifesini yerine

getirmek” (Meryem, 2022: 36) isteyen bir seyyar satıcı, gecenin sonunda pavyondan birlikte çıktıkları kadını öldürür:

Yeğenler milli olacaklardı. [...] Haydi bakalım gençler dedin. Ablanız size yardımcı olacak. Yeğenler terbiyeliye estağfurullah dayı sen önden buyur dediler. Kadını önüne katıp yürüyüp gittin karanlığa. [...] Ha deyince olmayabiliyordu. Hele de küp gibi içtikten sonra. [...] Ama bazı kadınlar biraz uğraşarak, ona biraz şefkat göstererek eski formuna kavuşturmayı başarıyorlardı. Bu kadın. Bu orospu resmen yüzüne ibne demişti. [...] ‘Zorlamasına lan! Olmuyor işte olmuyor!’ diye haykırdı kadın. [...] Bırak dayılık müessesesini, erkekliğin kitabında yazmazdı. Korktun, çok korktun. Bu orospu birazdan her şeyi anlatacaktı. Affedersiniz dayınızınki kalkmıyor diyecekti. İki paralık olacaktın (Meryem, 2022: 37-40)

İktidarın cinsellik ile ilişkilendirildiği bir erkeklik kurgusunda, “iktidarsız” bir erkeğin cinselliğinin yanında erkekliğin de tehlikede olacağı düşüncesi eksiklik hissetmesine neden olurken hikâyede bu eksiklik, cinsiyetçi bir yaklaşımla kadına mal edilmeye çalışılmaktadır. Kadının araçsallaştırılarak tüm sorumluluğun ona yüklendiği bu söylem, kadının madun konumunu da yeniden üretmektedir. Hikâyede ayrıca Türkiye’de erkeklerin egemen erkeklik konumuna erişmek için aşması gereken zorunlu adımlardan biri sayılan ve “ilk cinsel ilişkiyi temsil eden ‘milli olmak’” (Barutçu, 2015: 132) söyleminin de erkekliğin inşasında belirleyici bir unsur olarak yeniden üretildiği görülmekte ve “milli olacak” erkek için kadının ikincil konumu pekiştirilmiş olmaktadır.

“Diyelim paslanmaz çelik bir duş başlığından” isimli hikâyede ise emekli bir memurun, kapıcının karısı ile yaşadığı gönül ilişkisinde kandırıldığını düşünerek kadını duş başlığı ile öldürmesi anlatılmaktadır. Hikâyeye göre saygın bir memur olan katilin, emekli olduktan sonra ailesinin gözünde saygınlığını yitirmesiyle kadın cinayetine giden süreç başlar:

Karınız emekli maaşınızın mutfığa yetmediğini söylüyordu. Ona uzun zamandır kırgındınız. Çocukların yanında sizi korumuyor, aylardır yıllardır da sizi yatakta

yalnız bırakıyordu. [...] Eliniz kolunuz bir yerine yanlışlıkla değecek olsa sapık görmüş gibi yüzünüze bakıyordu. Bir gün kolunuzun altındaki yastığı sormadan çekip alıyor, bir gün gömleğinizin yakasını ütölemeyi unutuyor, bir gün de mutfaktan salona geçerken soğukça eli boş gitme, götür şu tencereyi diyerek mesela, size saygı duymadığını açıkça gösteriyordu. E koyuyordu bu size tabi. [...] Büyük oğlunuz bir gece noktayı koydu. Aşağıda benzin istasyonunda kasada duracak güvenilir bir elemana ihtiyaç varmış. Eliniz kolunuz sağlamış. Gidip orada çalışabilirmişsiniz. Karınız, kızınız, hatta küçük oğlunuz bile onu destekleyince sabah kendinizi benzinlikte buldunuz. (Meryem, 2022: 61-62).

Erkeklerin çalışmadığı durumların saygınlığın kaybı olarak deneyimlenmesinden bahsetmek mümkündür (Sancar, 2009). Bu çerçevede hikâyedeki katil, emekli olmanın verdiği bir itibar kaybı yaşamakta ve bu kayıp katilin karısının toplumsal olarak kadınlara atfedilen bazı işleri eksik yapması ya da kocasından istemesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum, katili üzen ya da ona kendini eksik hissettiren bir aşağılanma biçimi gibi anlatılırken aslında kadın maduniyetinde önemli bir gösterge olan ev içi işlerin kadının görevi olduğuna yönelik ataerkil düşünce de pekiştirilmiş olmaktadır. Hikâyede, dilsel bir strateji olan kurbanlaştırma yoluyla katilin yaşadığı mutsuzluk, kapıcının karısına meyletmesinin ve onun tuzağına düşmesinin nedeni olarak anlatılmaktadır. Kurbanlaştırma “kötü davranılanların ‘ötekiler’ değil; ‘biz’ olduğunu vurgulamak için düzeni tersine çeviren” (van Dijk, 2003: 107) bir strateji olarak belirmekte ve ezilen kadını “ezen” konumuna getirmektedir.

Hikâyenin devamında katil, kapıcının karısıyla birlikte olabilmek için bankadan kredi çeker, evlerinden birini onun üstüne yapma sözü verir ve bir sabah eve dönerken kadının kocası ile konuşmalarını duyarak “kandırıldığını” öğrenir: “Sizi suçladı, korudaki karanlık kuytulara ırzına geçtiğinizi savcılığa şikâyet edeceğini söyleyip saçma sapan konuşmaya başladı. ‘Kimse dolandırmadı seni lan, genç karı istemenin tabi ki de bir bedeli var’ dedi. Mideniz bulandı sizin. Ona hak ettiği dersi vermek istediniz.” (Meryem, 2022: 69). Böylece hikâyede “fettan kadın” imgesiyle suç öldürülen kadına yüklenirken katil de kurbanlaştırılmış olur. Ayrıca “genç karı

istemek” ifadesi ile “bedel” kelimesinin yan yana getirilerek özellikle kadınların “para/menfaat için evlendiği” yönünde yaygın olan bir toplumsal algının da tekrarlandığı; böylece cinayet anına dair bağlam bilgisinin öldürülen kadına değil katilin sözde dolandırılışına odaklanılan bir söylemle dile getirildiği görülmektedir.

Ölüme Mahkûm Edilmek...

“De ki bir savaştan” isimli bölümde Suriye’deki savaştan kaçan ve para karşılığı zorla evlendirilen genç bir kadının kendini öldürme hikâyesi anlatılmaktadır. Hikâyenin, savaş, savaş sonucunda ortaya çıkan göç süreci ve göçmen kimliği bağlamında kurgulandığı görülmektedir. Saha çalışmaları savaştan kaçan Suriyeli kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmelerinde güvenlik kaygısı, koruma amacı, maddi olanaksızlıklar yüzünden bakım gereksinimlerini karşılayamamak gibi nedenlerin öne sürüldüğünü göstermektedir (Gül, 2021; Harunoğulları, 2021; Ülgül, 2017). Bu gerçekliğe paralel bir kurguyla yazılan hikâyede küçük yaşta zorla evlilikleri meşrulaştıran cinsiyetçi ve dini söylemlere yer verildiği görülmektedir:

Adamlar zaten savaş mağduruymuş. [...] Kızları evlilik çağına gelenler mecburen bu işi yapıyorlarmış. E açlarmış bir yandan. Ülkelerinden perişan kaçmışlar. Canlarını zor kurtarmışlar. Şimdi karınlarını mı doyursunlarmış yoksa kızlarına mı sahip çıksınlarmış. Tabii her aile gibi onlar da kızları bu karmaşada telef olmasın, kötü yola düşmesin diye bir an önce baş göz etmenin derdine düşüyorlarmış. [...] Her şey bir yana bu iş çok sevapmış. (Meryem, 2022: 42).

Burada sadece toplumsal cinsiyetin yarattığı değil; farklı sınıfsal, ırksal ya da etnik kimlikle ilgili konumların dikkate alınması gerekliliğine işaret eden kesişimsel bir maduniyetin varlığı da söz konusudur. Yazar, bu hikâyeyle kadınların farklı tahakküm biçimlerine maruz kaldıklarını açığa çıkarırken öte yandan, intihar eden kadının babasını ve onunla evlenmek isteyen adamı da onların sözde iyi niyetleri üzerinden (amacı bu olmasa da) kurgusal olarak aklar:

Yeni gelinini kolundan tutup kendi odana götürdün. Yeni gelinin sana koynundan çıkarıp bir delikanlı fotoğrafı gösterdi. [...] İnci tanesi büyüklüğünde gözyaşı döküyordu. Azmış kudurmuş değildin. Helalinden karıların vardı. Zinaya ters bakardın. Dönüp Hüdaverdi'ye söyledin. Bu kızın gönlü yok evlenmekte, paramı geri isterim dedin. [...] Başına geleceği nerden bilebilir insan? Senin niyetin halisaneydi. Sen onu evdeki diğer hanımlarına kabul ettirecek, ona sahip çıkacak, başını sokacak sıcak bir ev, karnını doyuracak bir tas çorba verecek, hatta belki zamanla ve iyi huylu da çıkarsa onu sevecek, muhakkak ailesine de sahip çıkacak... [...] Asmasaydı kendini! Oysa hiçbir şeye zorlamamıştın onu. (Meryem, 2022: 44-45).

Hikâyenin devamında babasının uyguladığı şiddetin ardından evlendirildiği adamla gitmek zorunda kalan genç kadın intihar eder. Ataerkinin öldürdüğü kadının bir kez daha madunlaştığı bu anlatıda onunla zorla evlenen adamın ise “Oysa hiçbir şeye zorlamamıştın onu” sözleriyle suçsuzluğu ilan edilir.

Yazarın Kendi Madun Konumu ve Kullandığı Dil

Kitaptaki on hikâyenin ardından gelen “Yarın Bir Kadını Öldüreceklerle Tavsiyeler” başlıklı bölümde yazar, kadın cinayetlerinin işlenme biçimlerinden ve sözde bahanelerinden yola çıkarak on altı madde halinde erkeklere alaycı tavsiyeler vermektedir. Bunlar, “Eğer ekmek bıçağı kullanacaksanız lütfen bir gün önceden güzelce bileyleyin.”; “Sizden önceki zamanlarda bir kadını öldürmüşlerin hikâyelerini merak edin, araştırın, bulun, okuyun, öğrenin, feyz alın.”; “Telefonunuzu sessize almayı unutmayın. Çalar, dikkat dağıtır.” (Meryem, 2022: 76), “Geçmişte yaptığı bir hatayı defalarca yüzüne vurmaktan çekinmeyin.”; “Mümkünse hemen doğurtun, kalabalık şehirde yaşanmaz, taşınıp gidelim buradan, deyin, ıssız yerlere götürün. Toplumdan izole etmek iyi ve yaygın bir öldürme metodudur.”, “Kedinin fareyle oynadığı gibi onunla oynayın, sersemletin, zaten yavaş yavaş ölecektir.” (Meryem, 2022: 77) gibi şiddet içerikli ironik söylemlerdir. Bu bölümün sonunda ise “Bir kadını öldürdükten sonra ne yapmanız gerektiğine gelince. Oturup ağlayın. Acziyetinize. Ve yaradana dua edin. Bir an önce

sizin canınızı alsın, alsın da bir can almanın ne olduğunu anlayın diye.” ifadelerini kullanır. Kitaptaki hikâyeler boyunca kullandığı eril dili bu bölümde de tekrar eden yazar, kadınları konuşturmak yerine yine erkeklere seslenmektedir. Bu sesleniş kısmen farkındalık sahibi ya da konuya duyarlı erkekler için anlamlı olabilecek ve onlar için bir yüzleşme ya da sorgulama fırsatı yaratabilecek potansiyele sahip olmakla birlikte her okurun aynı farkındalık düzeyine sahip olamayacağı unutulmamalıdır. Bu çerçevede yazarın, kadın cinayetlerinin ardındaki ataerkil zihniyete dayalı güç ilişkisini ortaya koyacak bağlam bilgisi yönünden zayıf kaldığını söylemek gerekir.

Yazarın belki de gerçek amacının ve hislerinin açığa çıktığı; söylemsel olarak arda lan bilgisinin de verildiği yer ise son bölümdür. “Ben bu kitabı niçin yazdım?” başlıklı bu bölümde kendi madun kimliğini de ortaya koyarak hayatından bir kesit sunan yazar, aile içi şiddetin yüksek olduğu bir evde büyümüş olmanın yarattığı bir empatiye sahip olduğunu ve kitabı toplumsal duyarlılığa mütevazı bir katkı sunmak için yazdığını belirterek “bazı kendini bilmezler de kadınlara ‘deli’ diyor ya ben deliriyorum. her şey apaçık, ayan beyan ortada. deli olan erkekler. ben bu kitabı bunun için yazdım.” (Meryem, 2022: 80-81) demektedir. Fakat kadın cinayeti olgusu, katil erkeklerin deli olup olmamasıyla açılanabilecek kadar basit bir mesele olmadığı gibi yazarın eser boyunca kullandığı eril dil de eseri yazmasındaki amacı karşılamaktan uzaktır. Bu çerçevede eserin dilinin, bir kadını öldürmenin ardındaki tahakküm ilişkisini ortaya koymaya yetmediği gibi bu eylemlerin yanlışlığını, adaletsizliğini, eşitsizliğini sorgulatacak bir yön de içermediğini ve nihayetinde var olan erkek bakış açısını yeniden ürettiğini söylemek mümkündür. Kendine ait bir dili olmayan madunun, sesini çıkarabilmek için ötekinin dilini öğrenmesinin gerekliliği, ötekinin düzenine tabi olması anlamına geldiği için (Somay, 2017) yazar, bu eril dille hem kendi hem de öldürülen kadınların madun konumunu sürdürmüş olmaktadır. Yazarın amacının eril değer yargılarını yeniden üretmek ya da madun kadını daha çok madunlaştırmak olmadığına şüphe yoktur. Fakat insanlar kavramaya çalıştıkları nesnenin içinde yer alarak eril düzenin tarihsel yapılarını bilinçsizce bünyelerine katarlar ve eril tahakkümü düşünürken kendileri de tahakkümün ürünü olan düşünme biçimlerine başvurma riskini taşırlar (Bourdieu, 2023). O nedenle feminist yaklaşımlar, kadınların ezilmişliğine odaklanırken toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yaratan ve pekiştiren

dilin toplumsal cinsiyetle ilişkisini de sorgulayarak yeni ve eşitlikçi bir dilin olanaklarını aramaktadır. Bu çerçevede kadınların, kadınları ilgilendiren sorun ve talepleri, özellikle de kadın cinayetleri gibi ciddi insan hakkı ihlalinin söz konusu olduğu sorunları, erkeklerin bakış açısından ve onların egemen olduğu bir dille tekrar etmelerinin kadınlara bir fayda sağlamadığı ve sağlamayacağı açıktır. Yeni ve eşitlikçi bir dilin ise sadece kadınlar için değil; daha eşit ve demokratik bir yaşam amacıyla toplumun geneli için önemli olduğu düşünülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada, kadın cinayetlerinin dile getirilme biçiminin kadının madun konumu açısından nasıl bir etkisinin olduğu/olacağı edebi bir metnin incelenmesi yoluyla açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Hatice Meryem'in *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?* isimli eseri çalışma kapsamında incelenmiş; eserdeki hikâyeler eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Çalışma, kadın katili erkeklerin bilindik sözde bahanelerinin, hikâyelerin kurgusunda da kullanıldığını göstermektedir. Bu çerçevede Meryem'in kadın cinayetleri için hem toplum hem de kimi zaman hukuk önünde affedici bir sebep olarak öne sürülen ataerkil bahanelere yer vermesinin, erkeğin toplumsal olarak egemen konumunu söylemsel düzeyde pekiştirir nitelikte olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte, şiddetin yanı sıra kadın madunluğu açısından önemli göstergeler olan karşılıksız emek, yoksulluk, cinselliğin tabu olarak görülmesi, göçmenlik gibi kadınları ezen, tahakküm altına alan konuların da hikâyelerde kadınlar için dile getirildiği görülmüştür. Bu açıdan yazarın, toplumsal yaşamın kadınlar açısından eşitsiz ve dezavantajlı durumunu hikâyelerine de yansıtarak kadının madun konumunu koruduğunu söylemek mümkündür.

Hikâyelerde öne çıkan bir başka unsur, hikâyelerin katillerin gözünden anlatılıyor oluşudur. Bu anlatım biçimi, katillerin kendilerini haklı çıkaracak sebepleri sıralamasının önünü açmaktadır. Aslında kadın cinayeti faillerinin daima bir sözde sebebi vardır. Yazar da bu sebeplerin anlamsızlığına söz oyunları ile dikkat çekmeye çalışmaktadır; fakat bu iyi niyetli yaklaşım katillerin seslerini duyurmalarını sağlayarak hikâyeleri, öldürülen kadınların hikâyesi olmaktan çıkarıp erkeklerin hikâyesine dönüştürmekte; böylece erkekler tarafından katledilen

kadınlar görünmez kılınmış olmaktadır. Bu çerçevede büyük bir toplumsal sorun olan ve kadının madun konumunu hem yaratan hem de pekiştiren kadın cinayetlerine dikkat çekme konusunda Meryem'in bu çabasının ve bu amaçla kaleme aldığı eserinin oldukça kıymetli olduğunu ifade etmek gerekir. Bununla birlikte dil zaten dünyayı eril bir bakış açısıyla temsil ettiği için artık var olanı tekrar etmekten öteye gitmenin ve dilin direniş imkânlarını sorgulayarak dilsel değişimin önünü açacak adımların atılmasını sağlamanın gerekliliği de vurgulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012) [online] Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf>. (Erişim Tarihi: 14 Ocak 2024).
- Alkan, A. (2000) ‘Özel Alan-Kamusal Alan’ Ayrımının Feminist Eleştirisi Çerçevesinde Kentsel Mekân. *Kültür ve İletişim*, 3(1): 71-95.
- Alver, K. (2006) Edebiyat Sosyolojisi ve Hayat. *Sosyoloji Dergisi*, 15: 105-118.
- Arın, C. (1996) Kadına Yönelik Şiddet. *Cogito*, 6-7: 305-312.
- Aydın, G. & Erciyes, J. C. (2022) Patriyarkal Düzendeki Kadın Cinselliği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2): 313-336.
- Azeri, H. (2021) “Mağdur” Suçlayıcılık. [online] Erişim adresi: <https://feministbellek.org/magdur-suclayicilik/>. (Erişim Tarihi: 08 Mart 2025).
- Barutçu, A. (2015) Ucundan Azıcıkla Atılan Sağlam Temel: Türkiye’de Sünnet Ritüeli ve Erkeklik İlişkisi. *A Journal of Identity and Culture*, 3: 129-155.
- Binyazar, A. (2019) *Toplum ve Edebiyat*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bourdieu, P. (2023) *Eril Tahakküm*. Çev. B. Yılmaz. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bucholtz, M. (2003) Theories of Discourse as Theories of Gender: Discourse Analysis in Language and Gender Studies. Holmes, J. & Meyerhoff, M. haz. *The Handbook of Language and Gender* içinde. Cornwall: Blackwell Publishing: 43-69.
- Cameron, D. (2005) *The Feminist Critique of Language: A Reader*. New York: Routledge.
- Coates, J. (2012) Gender and Discourse Analysis. Gee, J. P., & Handford, M. haz. *The Routledge Handbook of Discourse Analysis* içinde. New York: Routledge: 90-103.
- Corradi, C., Chaime, M. S., Santiago, B. & Shalva, W. (2016) Theories of Femicide and Their Significance for Social Research. *Current Sociology*, 64(7): 975-995.
- Crawford, M. (2001) Gender and Language. Unger, R. K. haz. *Handbook of the Psychology of Women and Gender* içinde. Canada: John Wiley & Sons, Inc: 228-244.
- Çayırıcıoğlu, D. (2022) *Kadınca Bilmeyişlerin Sonu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çelik, E. (2013) Edebiyat Eseri Toplumun Aynasıdır: Edebiyat ve Sosyoloji İlişkisi Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 104 (738): 59-64.

Çiftçi Davran, M. (2024) 9. Yargı “torbasında” 6284’ü hedef alan değişiklikler yapılacak. [online] Erişim adresi: <https://esikplatform.net/kategori/9-yargi-paketi-raporlar-arastirmalar/74246/9.-yargi-torbasinda-6284-u-hedef-alan-degisiklikler-yapilacak/>. (Erişim Tarihi: 03 Ocak 2025).

Çoban, B. (2008) Toplumsal İletişim Sürecinde ‘Öteki’ ve Söylemsel-Epistemik Şiddet. İlter, T. vd. haz. *Communication in Peace/Conflict in Communication* içinde. Famagusta, North Cyprus: Eastern Mediterranean University Press: 39-45.

Dedeoğlu, S. (2000) Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeli. *Toplum ve Bilim*, 86: 139-170.

Folbre, N. (2023) *Ataerkil Sistemlerin Yükselişi ve Düşüşü*. Çev. A. Önal. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Gül, M. (2021) Göç Sürecinde Erken Yaşta Evlilikleri Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Çocuklar Özelinde Düşünmek. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49: 573-588.

Harunoğulları, M. (2021) Suriyeli Sığınmacı Kadınların Sözlü Anlatılarında Savaş, Göç ve Evlilik. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(4): 353-368.

Humm, M. (1994) *A Reader’s Guide to Contemporary Feminist Literary Criticism*. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.

Kalır, H. (2022) Irak Bir Çocukluk ve Madun Bir Tarihsellik Olarak ‘Babamın Tüfeği’. *Mülkiye Dergisi*, 46 (2): 536-570.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu. (2025) *2024 Yıllık Veri Raporu*. [online] Erişim adresi: <https://kadincinayetlerininidurduracagiz.net/veriler/3129/2024-yilinda-erkekler-tarafindan-en-az-394-kadin-olduruldu-259-kadin-supheli-sekilde-olu-bulundu>. (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2025).

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi. (2011) [online] Erişim adresi: <https://rm.coe.int/1680462545>. (Erişim Tarihi: 30 Aralık 2024).

Karagöz, C., & Bay, S. (2024) V.S. Naipaul'un Magic Seeds Adlı Romanında Madunların Sessizliği. *Social Sciences Studies Journal*, 6(71): 4449-4459.

Litosseliti, L. (2013) *Gender and Language Theory and Practise*. New York: Routledge.

MacKinnon, C. A. (2015) *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*. Çev. T. Yöney & S. Yücesoy. İstanbul: Metis.

Memiş, E. & Özay, Ö. (2011) Eviçi Uğraşlardan İktisatta Karşılıksız Emeğe: Türkiye Üzerine Yapılan Çalışmalara İlişkin Bir Değerlendirme. Sancar, S. haz. *Birkaç Arpa Boyu Cilt 1* içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları: 249-278.

Meryem, H. (2022) *Bir Kadını Öldürmeye Nereden Başlamalı?*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Mızrak, D. (2021) *Kadın Cinayetleri*. [online] Erişim adresi: <https://feministbellek.org/kadin-cinayetleri/>. (Erişim Tarihi: 03 Ocak 2025).

Moran, B. (2008) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Nagel, J. (2009) Erkeklik ve Milliyetçilik: Ulusun İnşasında Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik. Altınay, A. G. haz. *Vatan Millet Kadınlar* içinde. İstanbul: İletişim Yayınları: 65-101.

Özbalcı, M. (2015) Edebi İncelemenin Hususiyetleri. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 3: 227-238.

Radford J. (1992) Introduction. Radford, J., & Russell, D. E. H. haz. *Femicide: The Politics of Woman Killing* içinde. New York: Twayne: 3-12.

Ramazanoğlu, C., & Holland, J. (2002) *Feminist Methodology*. Londra: Sage Publications.

Ruehl, S. (1985) Sexual Theory and Practice: Another Double Standard. Cartledge, S. & Ryan, J. haz. *Sex&Love New Thoughts on Old Contradictions* içinde. Londra: The Women's Press: 210-234.

- Russell, D. E. H. (1990) *Rape in Marriage*. Bloomington: Indiana University Press.
- Sallan Gül, S & Kahya Nizam, Ö. (2021) Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1): 181-198.
- Sancar, S. (2009) *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Saygılıgil, F. & Güliz, S. (2015) Kadınların Görünmeyen Emeği. Kağıtçıbaşı, Ç. vd. haz. *Kadın Odaklı* içinde. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları: 55-81.
- Sazyek, H. (2013) Edebiyat Niçin İnsansız Olamaz?. *Electronic Turkish Studies*, 8(8): 1127-1139.
- Scully, D. (2017) *Cinsel Şiddeti Anlamak*. Çev. Ş. Tekeli & L. Aytek. İstanbul: Metis Yayınları.
- Selek, P. (2021) *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Solaker, A. A., & Gündüz, Z. (2023) Günther Wallraff'ın 'En Alttakiler' (Ganz Unten) Adlı Eserinde Madun Kimliğin Eleştirel Söylem Analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(2): 390-401.
- Somay, B. (2017) *Çokbilmiş Özne*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Spivak, G. C. (2020) *Madun Konuşabilir mi?*. Çev. E. Koyuncu. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Taş Öz, P. & Yiğit, Z. (2021) Madunun Kentteki Gölgesi: Zerre. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 38: 174-187.
- TDK (2024) [online] Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2024).
- Ülgül, M. (2017) Suriye İç Savaşı'na Feminist Bir Yaklaşım. *Alternatif Politika*, 9(3): 442-470.
- van Dijk, T. A. (1988) *News Analysis Case Studies of International and National News in the Press*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- van Dijk, T. A. (1997) The Study of Discourse. van Dijk, T. A. haz. *Discourse as Structure and Process* içinde. Londra: Sage Publications: 1-35.

- van Dijk, T. A. (2003) Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. Çoban, B., & Özarıslan, Z. haz. *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji* içinde. İstanbul: Su Yayınları: 13-112.
- Weil, S. (2016) Making Femicide Visible. *Current Sociology*, 64(7): 1124-1137.
- Yetişkin, E. (2010) Postkolonyal Kavramlar Üzerine Notlar. *Toplumbilim*, 25: 15-19.
- Yıldız Tahincioğlu, A. N. (2010) Namusun ve Namus Cinayetlerinin Cinsiyet Eşitsizlikleri Bağlamında Analizi. *Kültür ve İletişim*, 13(2): 131-158.
- Yılmaz, Z. (2015) *Dişil Dindarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Zengin, B. (2022) ‘Öteki’ Kavramının Felsefî Temelleri ve Madunun Konuşması Olarak Muhsin Hamid’in Gönülsüz Köktendinci Başlıklı Romanı. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 31: 1223-1235.